

УДК 316:008
DOI 10.36030-2311-6722-2019-2-5-12

I. В. МЕЛЬНИК,

аспірант кафедри інформаційної політики та цифрових технологій,
Національна академія державного управління при Президентові України
<http://orcid.org/0000-0001-7257-4415>

ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ ТА МАСОВА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСОБИ МАНІПУЛЯТИВНИХ ВПЛИВІВ У КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

У статті розглядаються інтернет-комунікація та масова культура як засоби маніпулятивних впливів на суспільну свідомість в умовах інформаційної гібридної війни. Окреслено способи справляння негативного впливу на формування потреб та інтересів суспільства, їхніх цінностей. Розглянуто основні особливості та передумови виникнення гібридної війни на основі інформаційного чинника, здійснено аналіз особливостей розвитку та перебігу інформаційних процесів у контексті гібридної війни. Висвітлено основні теоретичні положення щодо розуміння явища гібридної війни. Виявлено особливості масової культури як структуроутворюючого явища сучасного суспільного життя, що значно трансформувалося під впливом дії масових комунікацій і особливо інтернет-середовища. Доведено взаємозв'язок і взаємообумовленість інтернет-комунікації та масової культури як виразників культурних цінностей і установок у контексті інформаційної гібридної війни та засобів маніпулятивних впливів.

Ключові слова: маніпулятивні технології; інформація; інформаційна гібридна війна; масова культура; масова свідомість; психологічні маніпулятивні впливи.

I. V. MELNYK,

Ph.D student in the Department of Information Policy and Digital Technologies, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

INTERNET COMMUNICATION AND MASS CULTURE AS A MEANS OF MANIPULATIVE INFLUENCE IN THE CONTEXT OF HYBRID WAR

The article deals with internet communication and mass culture as a means of manipulative influences on the public consciousness in the context of information hybrid war. The ways of exerting a negative influence on shaping the needs and interests of society, their values, are outlined. The main features and prerequisites for the occurrence of a hybrid war are considered on the basis of an information factor, the peculiarities of the development and the course of information processes in the context of a hybrid war are analyzed. The basic theoretical provisions for understanding the phenomenon of hybrid war are explained. The peculiarities of mass culture as a structure-forming phenomenon of modern social life have been revealed, which has significantly transformed under the influence of mass communications and especially the Internet environment. The interconnectedness and interdependence of Internet communication and mass culture as an expression of cultural values and attitudes in the context of information hybrid war and means of manipulative influences is proved.

Keywords: manipulative technologies; information; information hybrid war; mass culture; mass consciousness; psychological manipulative influences.

Постановка проблеми. Інформаційний чинник за останні десятиліття став ключовим фактором не лише в усіх сферах життєдіяльності суспільств, а й вагомим інструментом у сфері впливів, протистоянь для досягнення різноманітних бізнес-інтересів, політичних інтересів держав та їх еліт. Інформація стала вектором розгортання напрямів загальноцивілізаційного розвитку людства і водночас індикатором рівня технологічного рівня, що дає змогу забезпечувати високорозвинутим країнам першість у світових рейтингах поступу. Разом з тим саме інформація призвела до низки контраверсійних і негативних явищ, зокрема гібридної війни, яка значною мірою ґрунтується і розгортається на основі маніпулятивного застосування інформації з метою здійснення тих чи інших впливів. Відтак гібридні інформаційні війни набули нового

© Мельник І. В., 2019

рівня розвитку з появою і поширенням інтернет-комунікації, яка відкрила в буквальному сенсі «нові горизонти» і можливість для здійснення різноманітних інформаційних операцій та інтервенцій. Інтернет як платформа та засіб розвитку інформаційних технологій і масової комунікації трансформував ряд феноменів і практик соціального буття суспільства. Віртуалізований простір Інтернету привів до побудови нової симулятивної реальності, здатної витіснити реальну дійсність із життя суспільства, формуючи натомість нові наративи, стереотипи, цінності, здатні впливати на суспільну свідомість. Слід зазначити, що такі чинники і властивості інформаційного середовища Інтернету стали основоположними для розробки маніпулятивних технологій і впливів у контексті інформаційного гібридного протистояння і мали місце в ряді міжнародних конфліктів як політичного, економічного, так і військового характеру. За визначенням О. Курбана, основою будь-якого інформаційного протистояння є інформаційний процес, що розглядається як діяльність зі створення, накопичення, зберігання, пошуку та розповсюдження відомостей або даних певного тематичного характеру (Курбан, 2015, с. 97).

Гібридна інформаційна агресія з боку Росії в гібридній війні проти України також розгорталася не лише через традиційні засоби масової комунікації (радіо, пресу, телебачення), а й значною мірою через Інтернет (соціальні мережі), які здійснювали відповідну пропаганду та дезінформацію, що сприяла створенню психологічної напруженості, повній або частковій дезорієнтації суспільства, розмиванню національної ідентичності та цінностей. Оскільки в умовах інформаційної гібридної війни одне з головних завдань полягає в якнайширшому охопленні відповідними впливами значної кількості населення і вживлення у свідомість суспільства відповідних ідей і наративів, особлива роль відводиться масовій культурі, що завдяки уніфікованому-спрощеному поглядові на світ і більшість речей у ньому, продукування моделей поведінки і практичних зразків для наслідування може слугувати так само маніпулятивним засобом інформаційних технологій у гібридній війні.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження інтернет-комунікації має вагомий напруцювання в аспекті комунікативістики, масової комунікації (Р. Арнхейм, Р. Барт, Ж. Бодрійяр, С. Жижек, Н. Костенко, М. Маклюен), як середовища віртуального простору та інструменту цифрових трансформацій усіх сфер соціуму (А. Башук, Н. Зражевська, В. Іванов, О. Кузнецова, В. Лизанчук, Й. Лось, Б. Потятиник, Г. Почепцов, Т. Приступенко, В. Різун, О. Сербенська та ін.).

Явище масової культури розглядалося переважно в контексті філософсько-культурологічних студій та масової свідомості, масового суспільства та похідних феноменів – споживачього суспільства, індустрії розважальності (Д. Белл, П. Бурдье, Е. Гідденс, М. Кастельс, Г. Лебон, Н. Луман, Г. Маркузе, А. Моль, Х. Ортега-і-Гассет). Масову культуру вивчають також у зв'язку з актуалізацією інтернет-комунікації, де остання стає своєрідним акумулюючим середовищем і ретранслятором масової культури (Л. Бабій, М. Гончаренко, О. Гриценко, Т. Гундорова, Ж. Денисюк, А. Костіна, В. Кутирєв, О. Левченко, Н. Міщенко, К. Разлогов, О. Смольська, Е. Соколов, А. Флієр, В. Шестаков, Р. Шульга).

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження інтернет-комунікації та масової культури в аспекті вивчення їх взаємопов'язаних маніпулятивних впливів на суспільство в контексті розгортання та перебігу гібридної інформаційної війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтенсивність розвитку технологій, а разом з ними підвищення ролі інформаційного складника в багатьох процесах людської діяльності спричинилися до вирішального значення останнього як інструменту маніпулятивного впливу задля досягнення тих чи інших цілей. Відтак саме в добу інформаційних технологій набуло нового змісту поняття «гібридності» як сутнісної характеристики та дієвого засобу боротьби, що стала розглядатися як сукупність багаторівневих процесів, серед яких вагоме значення надається впливам на свідомість, психологічній обробці, які здатні формувати ситуації в потрібному напрямі, впливати на прийняття відповідальних рішень, ціннісну матрицю соціуму. Також «гібридну війну» трактують як різновид протистояння, що поєднує звичайні та нестандартні способи ведення війни: класичні прийоми боротьби із залученням військової

техніки, військовослужбовців в уніформі; нерегулярні збройні формування (повстанці, терористи, партизани); інформаційну війну (Лалак, Klich, 2017).

Однією з характерних рис гібридної війни є, на думку Т. Андрієвського, прихованість (латентність), бажання агресора непрямыми діями досягти власної мети, використовуючи різних посередників для того щоб уникнути відповідальності (Андрієвський, 2016, с. 8).

Поширеність численних зразків масової культури через засоби електронної інформації, мобільної комунікації і зв'язку, постійна включеність значної частки соціуму до регулярного спілкування в соціальних мережах – усі ці фактори є стверджувальними чинниками справляння постійних маніпулятивних впливів, що відбуваються в інформаційному просторі з тією чи іншою метою, у тому числі засобами масової культури, що транслює певні цінності.

За своїм змістовим наповненням інформаційна війна – це узгоджена діяльність з використання інформації як зброї для ведення бойових дій, де головним стратегічним національним ресурсом стає інформаційний простір, тобто інформація, мережева інфраструктура та інформаційні технології (Горбулін, 2017, с. 17).

Інформаційні війни, як правило, мають на меті послабити моральні і матеріальні сили супротивника або конкурента та посилити власні. За визначенням М. Задорожної, інформаційна війна передбачає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній галузях. Вона є складовою ідеологічної боротьби. Інформаційна війна не призводить безпосередньо до кровопролиття, руйнувань, під час її ведення немає жертв, ніхто не позбавляється їжі, даху над головою. Водночас руйнування, яких завдають інформаційні війни в суспільній психології, психології особи, за масштабами і за значенням цілком співмірні, а часом і перевищують наслідки збройних воєн. Головне завдання інформаційних війн – маніпулювання масами. Мета такої маніпуляції найчастіше полягає:

- унесенні в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей та поглядів;
- дезорієнтації та дезінформації мас;
- послабленні певних переконань, устроїв;
- залякуванні свого народу образом ворога;
- залякуванні супротивника своєю могутністю (Задорожна, 2017).

У цьому разі на перший план виходить не лише проблематика викривленого подання інформації, відверта дезінформація чи продукування численних фейків, «зливи» інформації (часто умисні), а й маніпуляції на рівні впливу на масову свідомість (які можуть бути як коротко-, так довготривалими), формування громадської думки, спонукання активних груп соціуму до тих чи інших дій/бездіяльності тощо. За таких умов вагомим значення як певний чинник протидії набувають засоби державного регулювання обігу й споживання масової культури, зокрема з боку країни-агресора, що активно пропагує цінності, спрямовані на деструктивні розлади суспільства.

Таке поширене явище, як масова культура у XXI ст. як в Україні, так і в усьому світі переживає процес трансформацій, орієнтуючись на розвиток інформаційних технологій цифрового суспільства, коли здійснюється перехід від індустріального до постіндустріального стану розвитку. Відбуваються глибинні зрушення, які супроводжуються кризою традиційних духовних цінностей та ідеалів. Своєю чергою, ці процеси сприяють інтенсивному виробництву та споживанню уніфікованого масового культурного продукту.

Масова культура стає домінуючою формою культури на історичному відрізку часу, який збігається з періодом зрілого і пізнього індустріального суспільства. Сутнісними типологічними ознаками масової культури є комерціалізація, зниження естетичних стандартів, зміщення акцентів в ієрархії функцій культури, видів і жанрів мистецтва, ціннісне вихолощення (Денисюк, 2016, с. 24).

У широкому розумінні масова культура не лише постачає зразки художньої культури й мистецтва, а й загалом формує спосіб життя й духовного споживання, що ґрунтується на некритичності й пасивності сприйняття.

Сьогодні масова культура проникає практично в усі сфери життя суспільства і формує свій єдиний семіотичний простір. Найбільш вдалою в цьому зв'язку є класифікація сфер прояву масової культури, запропонована А. Флієром (2016, с. 54). Серед основних проявів і напрямів масової культури він виділяє такі: індустрія «субкультури дитинства»; масова загальноосвітня школа; система національної (державної) ідеології; масові політичні рухи; масова соціальна міфологія, що спрощує складну систему ціннісних орієнтацій людини і різноманіття відтінків світорозуміння до елементарних дуалістичностей опозицій; індустрія розваг і дозвілля, яка включає в себе масову художню культуру (крім архітектури), масові постановково-видовищні вистави, професійний спорт, структури з проведення організованого розважального дозвілля, різні шоу; індустрія оздоровчого дозвілля; система організації, стимулювання і управління споживчим попитом на речі, послуги, ідеї як індивідуального, так і колективного користування. Вищенаведені сфери прояву масової культури накладаються на системний аналіз у державному управлінні (Дон, 2006, с. 113–120).

Масова культура – це складноорганізоване багатофункціональне соціальне явище, особлива соціальна реальність, яка трансліює суспільний досвід, естетичні смаки, моральні цінності та поведінкові норми. Активність інформаційних цифрових процесів настільки значуща, що ми можемо спостерігати постійне активне використання традиційних елементів локальних культур будь-якої держави, втискаючи їх в єдиний тренд масової культури. Перед Україною постає виклик розмивання цінностей та культурно-інформаційних маркерів держави, особливо цей процес інтенсифікується в умовах гібридної війни.

В інформаційному суспільстві масова культура покликана виконувати роль своєрідного організатора буденної свідомості, яка «пов'язує в єдине ціле високоспеціалізоване суспільство, у якому людина інтегрована лише як виконавець соціальної функції. У цьому сенсі масову культуру можна розглядати як особливу знакову систему, особливу мову, на якій досягають взаєморозуміння члени інформаційного суспільства» (Денисюк, 2016, с. 114). Мова масової культури здатна трансліювати й доносити до широкої аудиторії найрізноманітніші установки, ідеї, цінності, моделі поведінки та ідентичності, які подаються споживачеві в яскравій, привабливій і доступній формі, які, до того, спрямовані на некритичне сприйняття і наслідування.

Середовище масової культури, яке сформувалося новими комунікаційними технологіями, що визначають його семантичні поля, активно увійшло в процес символічного конструювання реальності, де інструментами є культурно-ціннісна та архетипна матриці соціуму, що дає змогу при формуванні/нав'язуванні нових сенсів та включенні їх до колективного свідомого максимально враховувати духовно-ментальну складову.

В умовах перенасичення інформаційних потоків та збільшення каналів і засобів їх поширення звичним інструментом впливу на різні політичні та економічні процеси і явища для досягнення певних цілей стають інформаційні війни, в межах яких часто вдаються до застосування інструментарію впливу масової культури. Відтак, індустрія масової культури має суттєвий вплив на економічний стан країни, розвиток цифрового суспільства, культурну політику й національну безпеку України. В умовах гібридної війни набуває особливої ваги питання збереження національних цінностей, які притаманні народу країни, матеріальна, інтелектуальна і духовна власність та досягнення, що становлять основу його матеріального й морального існування й розвитку та визначальним чином справляють вплив на формування системи національних інтересів і цілей, є їх базовим компонентом і основою національної безпеки (Енциклопедія державного, 2011, с. 718–720).

Масова культура постає феноменом світової гібридної війни як новітнього міжнародного протистояння, що виникає в умовах сучасного геополітичного устрою, боротьби за домінування і впливи, яка ведеться силами держав, їх коаліцій та позадержавними акторами (Денисюк, 2016, с. 198).

Сучасні геополітичні реалії України свідчать про неефективність методів офіційного спростування представниками влади тієї чи іншої інформації, що потрапляє в ЗМІ. З цього ви-

никає необхідність вживати заходів щодо активної протидії інформаційним кампаніям проти України шляхом застосування наступальних інформаційних операцій засобами масової культури, наприклад такими як «мем-технології» (Енциклопедія державного, 2011, с. 200).

Масова культура розглядається не лише як ретранслятор споживацького культурного продукту, а і як інструмент поширення усереднених цінностей і стереотипів, уявлень, ідеологем. До кола інформаційно-психологічних загроз, трансльованих масовою культурою, доречно віднести поширення культури насильства, жорстокості, намагання маніпулювання суспільною свідомістю, а також формування відчуття втрати реальності та підміни її віртуальним світом (Литвиненко, 2016, с. 172).

Саме тривала присутність російського масового продукту в межах українського соціокультурного середовища створювала ідейно-ціннісний плацдарм для подальшої трансляції та сприйняття гібридних інформаційних установок і фейків російської пропаганди. Тому навіть часткове введення санкцій і заборона радіочастот та російських соціальних мереж не витіснили повністю російську масову культуру з українського ринку та інформаційного простору України. Термін дії санкційних заборон на російський масово-культурний продукт спливає в травні 2020 р. (оскільки законодавством визначено трирічний строк дії заборон), і відтак постає питання подальшого продовження/трансформування цих заборон (або обмежень) і відповідного регулювання національного інформаційно-культурного простору від присутності російської масової культури, яка ґрунтується на наративах та ідеологемах, близьких імперській політиці керівництва РФ та концептів «руського миру», і споріднених із цим провідних тезах, що спрямовані на пропаганду та внесення дезорієнтації та дезінформації в масову свідомість українського суспільства. Серед основних концептів і наративів з початку гібридної війни, пропагованих Росією в українському медіапросторі, найбільш поширеними є такі: реальність існування «власної» цивілізації або «руського світу»; незахідний характер цивілізації, природна взаємна ворожість Росії і Заходу; «деміфологізація» татаро-монгольського періоду (навали не було, а був особливий цивілізаційний розвиток); орда як культурний прафеномен Росії; право Москви (ідеологів, істориків, політиків) визначати кордони «власної» цивілізації і боронити їх від Заходу; імперія як природна політично-військова форма «збирання земель» та захисту власного цивілізаційного простору; підготовка до великої битви із західною цивілізацією (Русценко, 2018).

На думку дослідників, сьогодні масова культура в Україні – це варіант «вестернізації» та варіант російської масової культури, оскільки Україна не має чіткого контролю над виробництвом власної масової продукції (Авер'янова, 2013, с. 176).

Зважаючи та тривалий час присутності російського масового продукту в соціокультурному та інформаційному просторі він сприймається більшістю українського суспільства на рівні упізнаваних образів, моделей поведінки, стереотипів та узагальнених цінностей, які поділяються і є близькими і знайомими значній частині українського суспільства. Разом з тим виклики гібридної війни актуалізували питання підтримки на державному рівні та розвитку українського продукту масової культури, який повинен замінити собою російські зразки й таким чином протистояти інформаційним технологіям маніпулятивного впливу, покликаним справляти деструктивний вплив на масову свідомість українського суспільства. Проте на сьогодні в законодавчому полі не прописані чіткі механізми реалізації державної політики у сфері національного сектору масової культури (Про культуру, 2010), як, власне, і реалізація цифрового механізму її здійснення. До прийняття відповідних управлінських рішень повинні долучитись: ВРУ (профільні комітети), ОП (департаменти з питань інформаційної політики), КМУ (Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Міністерство культури, молоді та спорту, Міністерство науки і освіти, Міністерство оборони, Міністерство соціальної політики та ін.

У цілому слід розуміти і пам'ятати, що в реальній інформаційно-пропагандистській війні, розгорнутій Росією проти України, задіяні всі три простори – фізичний (військові дії), інфор-

маційний (головним чином телебачення), віртуальний (Інтернет, соцмережі). А особливістю їхнього використання, а також основною метою, на яку спрямовані всі зусилля, є особистість із її когнітивною, психологічною, емоційною сферами (Курило, Савченко, 2017, с. 7).

Гібридна війна, що точиться в південно-східному регіоні України, має низку особливостей, оскільки в цій війні використовується не тільки військова, а й інформаційна зброя, а негативний інформаційний вплив може бути як прямим, коли повідомляються певні новини чи факти, що мають негативну конотацію, так і непрямим, коли споживачам масової інформації подають не надто достовірні або викривлені факти, а на їх основі людина робить власні зазвичай хибні висновки (Мосов, Уханова, 2018, с. 138).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, зазначимо, що сучасна ситуація потребує подальшого регулювання присутності російської продукції масової культури, яка в умовах інформаційної війни також здатна справляти вплив на масову свідомість суспільства, національний інформаційно-культурний простір, сприяючи розмиванню національних цінностей. Державна влада України повинна сприяти створенню якісних умов для розвитку та конкурентоспроможності національного сектору масової культури, підвищення естетичної якості культурних продуктів, які мають відношення до масової культури, залучення масової культури до процесів реалізації державної культурної політики, що загалом сприятиме зміцненню культурно-інформаційного й аксіологічного поля в контексті посилення інформаційних війн та інтервенцій. Перспективами подальших досліджень є виявлення механізмів протидії маніпулятивним впливам в ході інформаційної гібридної війни та вироблення стратегії державної політики регулювання у сфері функціонування масової культури з акцентуванням на пріоритетності українського масово-культурного продукту, що репрезентує цінності українського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Авер'янова Н. Українська специфіка масової культури в контексті дослідження європейського цивілізаційного простору. *Українознавчий альманах*. 2013. Вип. 11. С. 174–177.
- Андрієвський Т. Г. Гібридна війна як специфічний тип гібридного конфлікту. *Сучасне суспільство*. 2016. Вип. 2 (12). С. 5–14.
- Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
- Денисюк Ж. З. Масова культура і національно-культурна ідентичність в добу глобалізації: монографія. Київ, 2016. 224 с.
- Дон В. А. Словник системного аналізу в державному управлінні. Інститут проблем державного управління та місцевого самоврядування. Київ: НАДУ, 2006. 148 с.
- Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Т. 1: Теорія державного управління / наук.-ред. колегія: В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. 748 с.
- Задорожна М. І. Державне управління в умовах гібридної війни: маніпуляція суспільною свідомістю. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2017. Вип. 2 (18). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patr_2017_2_9. (дата звернення: грудень 2019).
- Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2778-17> (дата звернення: грудень 2019).
- Курбан О. В. Теорія інформаційної війни: базові основи, методологія та понятійний апарат. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2015. № 11/1 (16). С. 95–100.
- Курило В. С., Савченко С. В. Інформаційна агресія в контексті гібридної війни на Сході України. *Освіта та педагогічна наука*. 2017. № 2 (167). С. 5–13.
- Лалак О. А., Klich L. Ризики і виклики кібербезпеки: досвід України та Польщі. *Міжнар. відносини. Серія «Політичні науки»*. 2017. № 13. URL: journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3001 (дата звернення: грудень 2019).

- Литвиненко О. Інформаційна складова у сучасній гібридній війні проти України: виклики й загрози. *Українознавчий альманах*. 2016. Вип. 19. С. 171–174.
- Мосов С. П., Уханова Н. С. Протидія негативним інформаційним впливам на людину і суспільство в умовах гібридної війни. *Інформація і право*. 2018. № 2(25). С. 134–141.
- Рущенко І. П. Російсько-українська війна: міжцивілізаційна складова конфлікту. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія соціологічна*. 2018. Вип. 12. С. 48–65. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vso.2018.12.04>

REFERENCES

- Averyanova, N. (2013). Ukrainiska spetsyfika masovoi kultury v konteksti doslidzhennia yevropeiskoho tsyvilizatsiinoho prostoru [Ukrainian specificity of mass culture in the context of the study of the European civilization space]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Issue 11. С. 174–177 [in Ukrainian].
- Andrievsky, T. G. (2016). Hibrydna viina yak spetsyfichniy typ hibrydnoho konfliktu [Hybrid war as a specific type of hybrid conflict]. *Suchasne suspilstvo*. Issue 2 (12). P. 5–14 [in Ukrainian].
- Gorbulin, V. P. (2017). Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front [World hybrid war: the Ukrainian front]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
- Denisyuk, Zh. (2016). Masova kultura i natsionalno-kulturna identychnist v dobu hlobalizatsii [Mass culture and national-cultural identity in the age of globalization]. Kyiv [in Ukrainian].
- Don, V. A. (2006). Slovnyk systemnoho analizu v derzhavnomu upravlinni [Dictionary of system analysis in public administration. Institute of Public Administration and Local Self-Government]. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
- Entsyklopediia derzhavnogo upravlinnia [Encyclopedia of Public Administration]: in 8 volumes of NADU (2011). Vol. 1: Theory of Public Administration. 2011 [in Ukrainian].
- Zadorozhny, M. I. (2017). Derzhavne upravlinnia v umovakh hibrydnoi viiny: manipuliatsiia suspilnoi svidomosti. [Public administration in the face of hybrid warfare: the manipulation of social consciousness]. *Publichne administruvannya: teoriia ta praktyka*. Vol. 2 (18). Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_2_9 (accessed December 2019).
- Law of Ukraine No. 2778-VI of 14.12.2010 «On Culture». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2778-17> (accessed December 2019).
- Kurban, O. V. (2015). Teoriia informatsiinoi viiny: bazovi osnovy, metodolohiia ta poniatiinyi aparat. [Information War Theory: Basic Foundations, Methodology and Conceptual Apparatus]. *Scientific Journal «ScienceRise»*. № 11/1 (16). P. 95–100 [in Ukrainian].
- Kurilo, V. S., Savchenko, S. V. (2017). Teoriia informatsiinoi viiny: bazovi osnovy, metodolohiia ta poniatiinyi aparat. [Information aggression in the context of hybrid war in the East of Ukraine]. *Osvita ta pedahohichna nauka*. N 2 (167). P. 5–13 [in Ukrainian].
- Lalak, O. A., Klich, L. (2017). Ryzky i vyklyky kiberbezpeky: dosvid Ukrainy ta Polshchi. [Risks and challenges of cybersecurity: the experience of Ukraine and Poland]. *Mizhnarodni vidnosyny. Seriia «Politychni nauky»*. N 13. Retrieved from: journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3001 (accessed December 2019).
- Litvinenko, O. (2016). Informatsiina skladova u suchasni hibrydnyi viini proty Ukrainy: vyklyky y zahrozy [Information component in the modern hybrid war against Ukraine: challenges and threats]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Issue 19. P. 171–174 [in Ukrainian].
- Mosov S. P., Ukhanova, N. S. (2018). Protydiia nehatyvnyim informatsiinyim vplyvam na liudynu i suspilstvo v umovakh hibrydnoi viiny. [Counteracting Negative Information Impacts on Humans and Society in a Hybrid War]. *Informatsiia i pravo*. No. 2 (25). P. 134–141[in Ukrainian].
- Ruschenko, I. P. (2018). Rosiisko-ukrainska viina: mizhtsyvilizatsiina skladova konfliktu. [The Russian-Ukrainian war: the inter-civilizational component of conflict]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia sotsiol*. Vip. 12. P. 48–65. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vso.2018.12.04> [in Ukrainian].

SUMMARY

Problem statement. Information has become a vector of deployment of the directions of all-civilizational development of mankind, and, at the same time, an indicator of the level of technological development, which allows to provide the developed countries with the first place in the world ratings

of development. Information itself has given rise to a number of controversial and negative phenomena, in particular, the hybrid war, which is largely grounded and unfolded on the basis of manipulative use of information in order to exert certain influences. Hybrid information wars have thus gained a new level of development with the advent and spread of Internet communication. In the context of hybrid information warfare, a significant role is played by mass culture, which, thanks to unified-simplified standards, can serve as a manipulative tool for information technology in hybrid warfare.

Analysis of recent research and publications. The study of Internet communication has significant experience in the aspect of communicativity, mass communication, the phenomenon of mass culture has been studied mainly in the context of philosophical and cultural studies and the study of mass consciousness, mass society and derivative phenomena – consumerist society. Mass culture is also being studied in connection with the actualization of Internet communication, where the latter becomes a kind of accumulating medium and relay of mass culture.

Setting objectives. The purpose of the article is to investigate Internet communication and mass culture in terms of exploring their interrelated manipulative influences on society in the context of the deployment and flow of hybrid information warfare.

The main research material. The article deals with Internet communication and mass culture as a means of manipulative influences on the public consciousness in the context of the information hybrid war. The ways of exerting a negative influence on shaping the needs and interests of society, their values, are outlined. The main features and prerequisites for the occurrence of a hybrid war based on the information factor are considered, the peculiarities of the development and the course of information processes in the context of a hybrid war are analyzed. The basic theoretical provisions for understanding the phenomenon of hybrid war are explained. The peculiarities of mass culture as a structure-forming phenomenon of modern social life have been revealed, which has significantly transformed under the influence of mass communications and especially the Internet environment. The interconnectedness and interdependence of Internet communication and mass culture as an expression of cultural values and attitudes in the context of the information hybrid war is proved.

It is emphasized that information has become a vector of unfolding directions of the civilization development of humanity, and, at the same time, an indicator of the level of technological development that allows the highly developed countries to take the lead in world development rankings. At the same time, the information itself has given rise to a number of controversial and negative phenomena, in particular, the hybrid war, which is largely based and unfolded on the basis of manipulative use of information in order to exert certain influences. Hybrid information wars have thus gained a new level of development with the advent and spread of Internet communication.

The article revealed that Russia's information aggression in the hybrid war against Ukraine also unfolded not only through traditional and mass media (radio, press, television), but also largely through the Internet (social networks), which carried out appropriate propaganda and misinformation that contributed to the creation of psychological tension, the total or partial disorientation of society, the erosion of national identity and values. Since in the context of the information hybrid war, one of the main tasks is to reach as much as possible the relevant influences of a large population, and to instill in the mind of society relevant ideas and narratives, a special role is given to the mass culture, which, thanks to a unified and simplified worldview, producing behaviors and role models for imitation can also serve as a manipulative tool for information technology in a hybrid war.